Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 19.10.2016, sp. zn. Cpjn 204/2012, ECLI:CZ:NS:2016:CPJN.204.2012.1

Číslo: 110/2016

Právní věta: I. Vyživovací povinnost prarodičů a dalších předků vůči dítěti nastupuje tehdy, jestliže rodič nemůže své vyživovací povinnosti byť i částečně - do 31. 12. 2013 tehdy, neplnil-li rodič vyživovací povinnost v rozsahu uspokojujícím nutné potřeby dítěte - dostát z objektivních důvodů nebo je-li vyloučeno, aby plnění vyživovací povinnosti mohlo být na rodičích vymáháno. Výživné prarodičům a dalším předkům vůči dítěti po 1. 1. 2014 soudy stanoví v rozsahu odpovídajícím odůvodněným potřebám oprávněného a jeho majetkovým poměrům, jakož i schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného (povinných); zákon však nestanoví kritérium shodné životní úrovně dítěte s životní úrovní prarodičů a dalších předků. Řízení o vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků k nezletilému dítěti soud zahájí, nebo tyto osoby do probíhajícího řízení o vyživovací povinnosti k nezletilému dítěti přibere, z úřední povinnosti, a to v okamžiku, kdy vyjde najevo, že rodiče dítěte nemohou své vyživovací povinnosti dostát.II. V odůvodnění rozhodnutí o schválení dohody rodičů o výživném soud uvede, jaká zjištění učinil o oprávněných potřebách dítěte na straně jedné, a schopnostech, možnostech a majetkových poměrech povinných a jejich životní úrovni na straně druhé, s přihlédnutím k tomu, kdo a v jakém rozsahu o dítě osobně pečuje, a to alespoň v takovém rozsahu, aby bylo zřejmé, že dohoda rodičů není ve zjevném rozporu se zájmy dítěte. III. Rozhoduje-li soud po 1. 1. 2014 o dlužném výživném pro děti, nelze oprávněnému společně s dlužným výživným přiznat i zákonné úroky z prodlení. IV.A. Při určení výše potenciálního příjmu soud nevychází z vyššího příjmu, kterého povinný dříve dosahoval, ale z příjmu, kterého by s ohledem na své skutečné schopnosti a možnosti (popř. i majetkové), dané mimo jiné jeho fyzickým stavem, nadáním, vzděláním, pracovními zkušenostmi a nabídkou a poptávkou na rozumně regionálně určeném trhu práce mohl dosahovat. B. Na splnění podmínek uvedených v ustanovení § 913 odst. 2 o. z. (dříve ustanovení § 96 odst. 1 zákona o rodině) lze usuzovat zejména tam, kde povinný dlouhodobě vykazuje účetní ztrátu, jestliže byl opakovaně sankčně vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání, vyhýbá se nabízené práci odpovídající jeho věku, zdravotnímu stavu a vzdělání, zavinil, že mu nevznikl nárok na invalidní důchod pro nesplnění doby pojištění, vzdal se bezúplatně či za zjevně nepřiměřeně nízkou úplatu nemovitosti či jiné věci vyšší majetkové hodnoty, z níž mohl mít majetkový prospěch, či podílu na ní apod. C. Výkon vazby nebo trestu odnětí svobody, jde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy ve smyslu ustanovení § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku či úmyslný trestný čin, odůvodňuje závěr o potencialitě příjmů povinného, který po dobu trvání vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody nemá žádné příjmy. Povinnost hradit výživné ve výši odpovídající potenciálnímu příjmu povinného však soud nestanoví, bylo-li by to v rozporu s nejlepším zájmem dítěte. D. Za potenciální příjem je možné považovat jen takový příjem, který odpovídá jak schopnostem a možnostem povinného, tak zejména nabídce a poptávce na rozumně regionálně určeném trhu práce, která je schopnostem a možnostem povinného adekvátní. E. Potenciální příjem se vztahuje k pracovní činnosti, kterou povinný rodič s ohledem na své schopnosti a možnosti může vykonávat, jakož i k nabídce a poptávce na rozumně regionálně určeném trhu práce, nikoliv k potenciálním náhradám (nemocenským dávkám), které by (hypoteticky) bylo možno odvodit z potenciálního příjmu. F. U pracovních poměrů rozvázaných po 1. 1. 2012 dohodou podle ustanovení § 49 zákoníku práce nelze bez dalšího dovodit splnění podmínek uvedených v ustanovení § 913 odst. 2 o. z. (§ 96 odst. 1 zákona o rodině). G. Potenciálním příjem povinného rodiče žijícího v zahraničí, je příjem, kterého by mohl dosahovat s ohledem na jeho schopnosti a možnosti a nabídku a poptávku na rozumně regionálně určeném trhu práce. V. U povinných k plnění vyživovací

povinnosti, kteří mají příjem z jiné než závislé činnosti, soudy nehodnotí pouze evidenční údaje o hospodaření, ale jejich celkovou životní úroveň, na které děti mají právo se podílet (§ 915 odst. 1 o. z.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.10.2016

Spisová značka: Cpjn 204/2012

Číslo rozhodnutí: 110

Číslo sešitu: 10

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Výživné

Předpisy: § 85 zák. o rod.
§ 88 zák. o rod.
§ 910 o. z.
§ 913 o. z.
§ 915 o. z.
§ 96 zák. o rod.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Cpjn 204/2012

S t a n o v i s k o

občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu České republiky ze dne 19. 10. 2016 k zjišťování možností, schopností a majetkových poměrů povinného v řízení o výživném pro nezletilé děti.

Nejvyšší soud ČR, který je povolán sledovat a vyhodnocovat pravomocná rozhodnutí soudů [§ 14 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů], z předložených rozhodnutí zjistil, že soudy nepostupují jednotně při posuzování otázky zjišťování možností, schopností a majetkových poměrů povinného v řízení o výživném pro nezletilé děti. Po vyhodnocení předložených rozhodnutí a na jejich základě zaujalo občanskoprávní a obchodní kolegium Nejvyššího soudu na návrh předsedy občanskoprávního a obchodního kolegia v zájmu zajištění jednotného rozhodování soudů v těchto věcech následující:

I.

Vyživovací povinnost prarodičů a dalších předků vůči dítěti nastupuje tehdy, jestliže rodič nemůže své vyživovací povinnosti byť i částečně – do 31. 12. 2013 tehdy, neplnil-li rodič vyživovací povinnost v rozsahu uspokojujícím nutné potřeby dítěte -dostát z objektivních důvodů nebo je-li vyloučeno, aby plnění vyživovací povinnosti mohlo být na rodičích vymáháno. Výživné prarodičům a dalším předkům vůči dítěti po 1. 1. 2014 soudy stanoví v

rozsahu odpovídajícím odůvodněným potřebám oprávněného a jeho majetkovým poměrům, jakož i schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinného (povinných); zákon však nestanoví kritérium shodné životní úrovně dítěte s životní úrovní prarodičů a dalších předků. Řízení o vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků k nezletilému dítěti soud zahájí, nebo tyto osoby do probíhajícího řízení o vyživovací povinnosti k nezletilému dítěti přibere, z úřední povinnosti, a to v okamžiku, kdy vyjde najevo, že rodiče dítěte nemohou své vyživovací povinnosti dostát.

1. Vyživovací povinnost rodičů k dětem vzniká narozením dítěte a zaniká, je-li dítě samo schopno se živit, nebo smrtí oprávněného či povinného (povinných), nebo osvojením oprávněného. Obvyklým způsobem plnění výživného je stav, kdy dítě žije ve společné domácnosti rodičů a výživné je plněno v naturální formě (k tomu již Vážný 826, 1441, 9572). Tento způsob zahrnuje uspokojování všech běžných potřeb dítěte jako je bydlení, strava, ošacení, uspokojování kulturních a sociálních potřeb, hrazení výdajů spojených s léčením, studiem, tedy potřeb, které mají dítěti zajistit životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální rozvoj (čl. 27 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte).

2. Nežijí-li rodiče spolu (buď proto, že společná domácnost zanikla, nebo nebyla vůbec vytvořena) není žádný zákonný důvod, aby tím byla dotčena vyživovací povinnost k dětem (správně Okresní soud ve Ždáru nad Sázavou v rozsudku ze dne 25. 11. 2011, sp. zn. 6 Nc 1502/2011, uzavřel, že dítě na rozvod rodičů nemůže doplácet, ať již k němu došlo z jakýchkoliv příčin). Proto i poté, co již rodiče nežijí ve společné domácnosti, trvá vyživovací povinnost rodičů k dítěti zásadně ve stejném rozsahu jako dosud.

3. Vyživovací povinnost a právo na výživné, spolu s rodičovskou odpovědností a povinnostmi a právy rodičů spojenými s osobností dítěte a povinnostmi a právy osobní povahy představují povinnosti a práva mezi rodiči a dětmi, kterých se podle ustanovení § 855 odst. 1 o. z. nelze vzdát. Správně proto Krajský soud v Brně v rozsudku ze dne 12. 4. 2011, sp. zn. 20 Co 89/2011, nepřihlédl k tvrzení otce, že matka se výživného na dítě vzdala. I po 1. 1. 2014 platí, že dohoda rodičů o tom, že jeden z nich na děti nemusí platit výživné, nemá žádný vliv na trvání vyživovací povinnosti (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 11. 2003, sp. zn. 7 Tdo 1281/2003, nebo usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 28. 5. 2003, sp. zn. 10 Co 550/2002). Správně Krajský soud v Brně v rozsudku ze dne 6. 11. 2007, sp. zn. 20 Co 473/2007, uzavřel, že dosažením věku 26 let dítěte vyživovací povinnost nezaniká a je třeba zkoumat důvody, proč dítě dosud není samo schopno se živit. Srovnej též nález Ústavního soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. I. ÚS 1996/12, uveřejněný pod č. 127/70 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, či nález Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. I. ÚS 2306/12, uveřejněný pod č. 43/68 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, podle něhož přiznáním invalidního důchodu a příspěvku na péči (resp. dalších dávek) nezaniká automaticky vyživovací povinnost rodičů k dítěti, které není schopno se samo živit.

4. Vyživovací povinnost potomků podle právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 přecházela na předky, nemohli-li potomci své vyživovací povinnosti dostát a vyžadovala-li to nutně potřeba oprávněného (§ 88 odst. 2, § 90 zákona o rodině). Judikatura soudů již dříve dovodila (rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 12. 1970, sp. zn. 5 Co 499/70, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 66/1971, kde byla řešena otázka výživného ze strany prarodičů pro jejich nezletilého vnuka, tedy plnění vyživovací povinnosti předků vůči potomkovi, když jeden z rodičů nezletilého vyživovací povinnost neplní, zdržuje se v cizině a výživné od něho právními prostředky nelze vymáhat, přičemž matka nezletilce není sama s to hradit potřeby nezletilého dítěte), že nejde o solidární povinnost, nýbrž o tzv. plnění parciální. Právo na plnění této vyživovací povinnosti bylo ovšem vázáno na podmínku nutné potřeby osoby k výživě oprávněné (§ 90 zákona o rodině), k čemuž také bylo nutno při určení obsahu a rozsahu takové povinnosti přihlédnout; jinak pro její vymezení platily obecné zásady vyjádřené v ustanovení § 96 zákona o rodině, podle nichž je její rozsah určován

jednak odůvodněnými potřebami osoby oprávněné, jednak schopnostmi a možnostmi osob povinných. Příbuzní vzdálenější mají ovšem vyživovací povinnost jen tehdy, nemohou-li tuto povinnost plnit příbuzní bližší (§ 88 odst. 2 zákona o rodině). Účelu sledovanému ustanoveními § 88 až § 90 zákona o rodině, jímž je zajištění výživného oprávněným, kteří toho nutně potřebují, odpovídá ovšem ten závěr, že příbuzní vzdálenější mají vyživovací povinnost ve smyslu ustanovení § 88 zákona o rodině nejen tehdy, nemohou-li tuto povinnost plnit příbuzní bližší vzhledem k jejich schopnostem a možnostem (§ 96 zákona o rodině), ale i tehdy, je-li vyloučeno, aby plnění vyživovací povinnosti mohlo být na těchto bližších příbuzných vymáháno. Ustanovení § 90 zákona o rodině nebránilo tomu, aby byla i tato náhradní vyživovací povinnost určena zpětně, a to k datu vzniku nutné potřeby.

5. Správně proto odvolací soud uzavřel (viz rozsudek Okresního soudu Brno-venkov ze dne 8. 12. 2005, sp. zn. Nc 161/2004, a rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 31. 10. 2007, sp. zn. 20 Co 122/2006), že je namístě stanovit výživné prarodičům, jestliže se otec zdržuje v cizině na neznámé adrese a výživné od něho nelze právně vymáhat za situace, kdy otec se svým právním zástupcem komunikuje prostřednictvím internetové sítě z veřejných internetových kaváren, cestuje po světě a žádné bližší údaje o něm známy nejsou. Závěru, že výživné nelze od povinného v cizině právně vymáhat zpravidla předchází zpráva Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí (srov. rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 12. 1970, 5 Co 499/70, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 66/1971). V rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 9 ze dne 27. 3. 2006, sp. zn. P 150/2003, soud správně nestanovil prarodičům povinnost platit výživné, jestliže otec vykonával trest odnětí svobody pro trestný čin zanedbání povinné výživy a ve vězení byl zaměstnán.

6. Na Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 12. 1970, 5 Co 499/70, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 66/1971, navázal Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 27. 10. 2011, sp. zn. 21 Co 200/2011, kde uvedl, že vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými – předků za potomky, upravená v ustanovení § 88 až § 90 zákona o rodině, nastupuje nejen, jestliže potomci nemohou své vyživovací povinnosti dostát z tzv. objektivních důvodů, ale také v případech, kdy vyživovací povinnost sice byla potomkům soudem stanovena a ti ji neplní (srov. rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 30. 12. 1970, 5 Co 499/70, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 66/71) nebo tehdy, pokud ji plní, avšak nikoli v rozsahu potřebném k uspokojení nutných potřeb oprávněného. Vyživovací povinnost předků tak vzniká i tehdy, jestliže potomci, jejichž vyživovací povinnost má přednost, svoji vyživovací povinnost nemohou plnit, byť jen zčásti. Rozsah vyživovací povinnosti předků za potomky je přitom užší, než je rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem a je vyjádřen nutnou potřebou oprávněné osoby (srov. § 90 oproti § 85 odst. 2 zákona o rodině). Nutná potřeba je tedy celkovým horním limitem vyživovací povinnosti, na kterou má oprávněný v případě, kdy v tomto rozsahu nezajišťuje jeho potřeby výživné poskytované rodičem, nárok vůči prarodičům; zahrnuje náklady na uspokojování všech odůvodněných potřeb, za které lze považovat náklady na stravu, bydlení, ošacení, sportovní a kulturní vyžití, přípravu na budoucí povolání apod., uspokojované ve standardní míře (tj. nikoliv ve vztahu k nákladům mimořádným – nadstandardním).

7. Z hlediska procesního bylo řízení o výživě nezletilých dětí, a to i když jde o určení výživného ze strany prarodičů, považováno za řízení ve věcech péče o nezletilé ve smyslu ustanovení § 176 až § 180 o. s. ř. Okruh účastníků řízení přitom bylo třeba posoudit podle ustanovení § 94 odst. 1 o. s. ř. Platilo přitom, že je-li tu několik osob povinných k vyživovací povinnosti mezi příbuznými, musí být vyživovací povinnost každé z nich stanovena zvlášť, případně v rozhodnutí vyjádřeno, že se některé z nich vyživovací povinnost neukládá (viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 1966, sp. zn. 5 Cz 125/65, uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 32/1966).

8. Občanský zákoník nepřevzal ustanovení § 90 zákona o rodině, podle něhož právo na výživné příslušelo oprávněným, jen pokud toho nutně potřebovali. V ustanovení § 915 odst. 1 však stanoví, že životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko je nadřazeno

hledisku odůvodněných potřeb dítěte. Jinak je tomu ovšem ve vztahu mezi dítětem a jeho prarodiči, kde se zásada shodné životní úrovně neuplatní, neboť je expressis verbis vázána jen na vztahy mezi rodiči a dětmi. V důsledku toho, i když právní úprava po 1. 1. 2014 nestanoví podmínku nutné potřebnosti, nelze dovodit, že by životní úroveň dítěte měla být zásadně shodná s životní úrovní jeho prarodičů. Uplatní se tedy pouze obecná úprava, která stanoví, že rozhodné jsou odůvodněné potřeby oprávněného a jeho majetkové poměry, jakož i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Soud má proto širší míru uvážení a může také při stanovování výše vyživovací povinnosti prarodičů vycházet z fikce stanovené v ustanovení § 916 o. z. či výživné pro nezletilé děti určit ve výši umožňující tvorbu úspor (§ 917 o. z.).

II.

V odůvodnění rozhodnutí o schválení dohody rodičů o výživném soud uvede, jaká zjištění učinil o oprávněných potřebách dítěte na straně jedné a schopnostech, možnostech a majetkových poměrech povinných a jejich životní úrovně na straně druhé, s přihlédnutím k tomu, kdo a v jakém rozsahu o dítě osobně pečuje, a to alespoň v takovém rozsahu, aby bylo zřejmé, že dohoda rodičů není ve zjevném rozporu se zájmy dítěte.

9. Správně soudy v odůvodněních schválených dohod o výživném uvádějí, zda potřeby dětí jsou zvyšovány s nástupem do školy a jaké jsou (mezi rodiči nerozporované) výše jejich příjmů a k jakému datu mají rodiče vyživovací povinnost k dítěti za splněnou (viz rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 20. 9. 2006, sp. zn. 50 Nc 20/2006, rozsudek Okresního soudu v Nymburku ze dne 2. 9. 2011, sp. zn. Nc 158/2002, rozsudek Okresního soudu v Nymburku ze dne 2. 9. 2011, sp. zn. 13 Nc 99/2009 nebo rozsudek Okresního soudu v Prostějově ze dne 10. 12. 2007, sp. zn. Nc 1094/2005). Řízení o výživném je ovládáno zásadou vyšetřovací a soud není návrhem rodičů na schválení dohody vázán. Soud dohodu neschválí, jestliže výše výživného zjevně neodpovídá oprávněným potřebám dítěte a schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům povinných a jejich životní úrovni na straně druhé. Jestliže soud schválí dohodu rodičů pouze tehdy, neodporuje-li zjevně zájmům dítěte, je nezbytné, aby učinil taková skutková zjištění, z nichž bude možné takový závěr dovodit. Nepostačí tedy, pokud soud konstatuje, že dohodu schválil, neboť neshledal, že by byla v rozporu se zájmy dítěte, aniž by ve svém rozhodnutí uvedl, jaké skutkové okolnosti, z nichž lze takový závěr učinit, vzal za prokázané. Posouzení základních souvislostí ústící v závěr, že dohoda rodičů je v souladu se zájmy dítěte současně poskytuje do budoucna východisko pro úvahu, zda od poslední úpravy výživného (schválené dohody) došlo k takové změně poměrů, opravňující soud k novému rozhodnutí o výživném (§ 923 odst. 1 o. z.). Dokazování nemusí soud provádět ve stejném rozsahu, jako je tomu v případě, že se rodiče na výši výživného nedohodnou, ale pouze v takovém rozsahu, aby bylo možné seznat, zda není dohoda rodičů ve zjevném rozporu se zájmy dítěte; to však neznamená, že by soud mohl na dokazování zcela rezignovat. Správně proto postupoval Okresní soud v Nymburku, který svým rozsudkem ze dne 18. 4. 2001, sp. zn. Nc 83/2001, dohodu po prošetření poměrů rodičů neschválil, neboť neodpovídala zájmu nezletilých, což v řízení namítal i kolizní opatrovník dětí.

III.

Rozhoduje-li soud po 1. 1. 2014 o dlužném výživném pro děti, nelze oprávněnému společně s dlužným výživným přiznat i zákonné úroky z prodlení.

10. V rozhodovací činnosti soudů i v právní teorii před 1. 1. 2014 jednoznačně – byť s rozdílnou argumentací – převažoval názor (odlišně např. L. Chalupa, K otázce úroků z prodlení v soudních rozhodnutích, Právní rozhledy číslo 9/1998), že v řízení o určení výživného podle zákona o rodině nelze oprávněnému společně s dlužným (ani běžným, viz rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 19. 5. 2011, sp. zn. 28 Co 167/2011) výživným přiznat i úroky z prodlení.

11. Tak např. Krajský soud v Ostravě – pobočka v Olomouci, v rozsudku ze dne 22. 3. 2005, sp. zn. 12 Co 742/2004, uzavřel, že ve vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi jde o právní vztah, který vyplývá přímo ze zákona o rodině, je upraven v celém rozsahu tímto zákonem, a proto na něj nelze aplikovat ustanovení obč. zák. týkající se závazkových vztahů a že ustanovení § 104 zákona o rodině je normou podpůrnou, nikoliv plně odkazovací, která by umožňovala na rodinné a manželské vztahy zásadně aplikovat normy občanského práva jako tzv. subsidiární. Ústavní soud usnesením ze dne 2. 6. 2006, sp. zn. I. ÚS 399/05, stížnost proti výše uvedenému rozsudku odmítl s argumentací, že i když vztahy výživného jsou svojí podstatou vztahy majetkového charakteru, a není proto vyloučena aplikace obecných ustanovení obč. zák. o závazcích (§ 488 – 587), je přesto třeba zohlednit jejich specifický charakter, zejména bezprostřední vázanost na vztahy osobní. Právě determinace vztahů výživného vztahy osobními je důvodem i specifické trestněprávní sankce za prodlení s úhradou výživného (srov. § 213 trestního zákona). Existence této zvláštní sankce – na rozdíl od jiných majetkových vztahů – odůvodňuje nemožnost použití občanskoprávní úpravy úroků z prodlení. Právní názor zaujatý Nejvyšším soudem v rozsudku ze dne 26. 4. 2006, sp. zn. 28 Cdo 2782/2005, že typickým příkladem, při němž z povahy věci nevzniká nárok na příslušenství pohledávky v důsledku prodlení, je určení výživného na nezletilé dítě, byl následně podpořen usnesením Ústavního soudu ze dne 13. 8. 2012, sp. zn. I. ÚS 2945/12.

12. Vyživovací povinnost a právo na výživné i po 1. 1. 2014 zůstávají majetkovým právem, neztrácí však současně svojí osobní povahu. Vznikají přímo ze zákona (§ 910 odst. 1 o. z.), nelze je smluvně převést na jiného a zanikají smrtí oprávněného či povinného, případně osvojením oprávněného (§ 833 odst. 1 o. z.). Zachovávají si tak i nadále specifika rodinněprávního institutu (včetně trestněprávní sankce, předběžné vykonatelnosti, zařazení mezi přednostní pohledávky), a to navzdory tomu, že jsou systematicky řazeny mezi jiné soukromoprávní pohledávky. Proti opačnému závěru lze namítnout i to, že dlužník by se dostal do prodlení ještě dříve, než by byla sporná výše vyživovací povinnosti soudem stanovena, neboť výživné pro děti lze přiznat i za dobu nejdéle tří let zpět ode dne zahájení soudního řízení (§ 922 odst. 1 o. z.).

IV.

A. Při určení výše potenciálního příjmu soud nevychází z vyššího příjmu, kterého povinný dříve dosahoval, ale z příjmu, kterého by s ohledem na své skutečné schopnosti a možnosti (popř. i majetkové), dané mimo jiné jeho fyzickým stavem, nadáním, vzděláním, pracovními zkušenostmi a nabídkou a poptávkou na rozumně regionálně určeném trhu práce mohl dosahovat.

B. Na splnění podmínek uvedených v ustanovení § 913 odst. 2 o. z. (§ 96 odst. 1 zákona o rodině) lze usuzovat zejména tam, kde povinný dlouhodobě vykazuje účetní ztrátu, jestliže byl opakovaně sankčně vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání, vyhýbá se nabízené práci odpovídající jeho věku, zdravotnímu stavu a vzdělání, zavinil, že mu nevznikl nárok na invalidní důchod pro nesplnění doby pojištění, vzdal se bezúplatně či za zjevně nepřiměřeně nízkou úplatu nemovitosti či jiné věci vyšší majetkové hodnoty, z níž mohl mít majetkový prospěch, či podílu na ní apod.

C. Výkon vazby nebo trestu odnětí svobody, jde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy ve smyslu ustanovení § 196 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku či úmyslný trestný čin, odůvodňuje závěr o potencialitě příjmů povinného, který po dobu trvání vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody nemá žádné příjmy. Povinnost hradit výživné ve výši odpovídající potenciálnímu příjmu povinného však soud nestanoví, bylo-li by to v rozporu s nejlepším zájmem dítěte.

D. Za potenciální příjem je možné považovat jen takový příjem, který odpovídá jak

schopnostem a možnostem povinného, tak zejména nabídce a poptávce na rozumně regionálně určeném trhu práce, která je schopnostem a možnostem povinného adekvátní.

E. Potenciální příjem se vztahuje k pracovní činnosti, kterou povinný rodič s ohledem na své schopnosti a možnosti může vykonávat, jakož i k nabídce a poptávce na rozumně regionálně určeném trhu práce, nikoliv k potenciálním náhradám (nemocenským dávkám), které by (hypoteticky) bylo možno odvodit z potenciálního příjmu.

F.U pracovních poměrů rozvázaných po 1. 1. 2012 dohodou podle ustanovení § 49 zákoníku práce nelze bez dalšího dovodit splnění podmínek uvedených v ustanovení § 913 odst. 2 o. z. (§ 96 odst. 1 zákona o rodině).

G. Potenciálním příjem povinného rodiče žijícího v zahraničí, je příjem, kterého by mohl dosahovat s ohledem na jeho schopnosti a možnosti a nabídku a poptávku na rozumně regionálně určeném trhu práce.

IV. A.

13. Soudy při určování rozsahu vyživovací povinnosti správně vycházejí nejen z faktických příjmů, ale v odůvodněných případech i z příjmů, kterých by rodič mohl dosahovat, jestliže by se bez důležitého důvodu nevzdal výhodnějšího zaměstnání, výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, nebo jestliže podstupuje nepřiměřená majetková rizika (tzv. potenciální příjem). Zákonné podmínky pro užití potenciálního příjmu jsou vymezeny v ustanovení § 913 odst. 2 o. z. (§ 96 zákona o rodině). Potenciální příjem představoval ochranu vyživovacího nároku dítěte tam, kde rodič z vlastní viny neplní vyživovací povinnost v rozsahu, který lze očekávat s ohledem na jeho možnosti, schopnosti a majetkové poměry již podle alimentačního zákona (zákon č. 4/1931 Sb.). Rozhodovací praxe soudů se rozchází ve vymezení podmínek, za jejichž splnění je třeba přihlížet nejen k fakticky zjištěným příjmům, ale i k příjmům potenciálním, a dále v posouzení, zda potenciální příjem představuje (vyšší) příjem, kterého povinný dosahoval předtím, než se bez důležitého důvodu vzdal výhodnějšího zaměstnání, výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, nebo zda za potenciální příjem je třeba považovat (vyšší) příjem, kterého by povinný mohl s ohledem na své schopnosti a možnosti dosahovat poté, co jeho dřívější příjem poklesl.

14. V rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 20. 8. 1969, sp. zn. 8 Cz 23/69, bylo vyloženo, že zjistí-li soud, že rodič zaměnil dosavadní zaměstnání za méně výhodné, zkoumá pečlivě, zda se tak stalo z důležitého důvodu (např. ze zdravotních důvodů, z důvodu odchodu rodiče z funkce, pro jejíž výkon nemá kvalifikaci, z důvodu organizačních změn, z důvodu změny bydliště); není-li tomu tak, vychází z příjmů rodiče před změnou zaměstnání. V rozsudku Okresního soudu v Třebíči ze dne 22. 10. 2003, sp. zn. 6 Nc 168/99, soud přihlížel k příjmům, které otec dosahoval před ukončením podnikání v zemědělství, neboť otec převedl podnikání na svého otce zcela účelově v souvislosti s probíhajícím řízením.

15. Krajský soud v Brně v rozsudku ze dne 17. 6. 2004, sp. zn. 12 Co 17/2004, naproti tomu při úvaze o potenciálních příjmech otce vycházel ze zpráv úřadu práce, zpráv potenciálních zaměstnavatelů a z širšího posouzení majetkové situace rodiny otce, neboť na počínání otce bylo třeba pohlížet tak, že se bez důležitého důvodu vzdal možnosti zajistit si výhodnější výdělečnou činnost (pracovní poměr), byla-li jeho podnikatelská činnost po dobu takřka deseti let ztrátová. Postupoval tak shodně s názorem vyjádřeným v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2011, sp. zn. 6 Tdo 960/2011, podle něhož okolnost, že pachatel neúspěšně provozoval své podnikání a ocitl se ve stavu hmotné nouze, ho nezbavuje zákonné vyživovací povinnosti, byť by byl i nemajetný. V případě, že pachatel jako podnikatel nebyl schopen vydělávat ani minimální mzdu, měl toto podnikání opustit a využít svou kvalifikaci např. v rámci pracovního poměru, aby si tak zajistil mzdu dostačující k plnění vyživovací

povinnosti. Obdobně postupoval např. i Okresní soud v Mělníku v rozsudku ze dne 26. 1. 2010, sp. zn. 42 P 235/2009.

16. Protože pro rozsudek je rozhodující stav v době jeho vyhlášení (§ 154 odst. 1 o. s. ř.) je třeba za správný považovat postup, kdy při určení výše potenciálního příjmu soud nevychází z vyššího příjmu, kterého povinný dříve dosahoval, ale z příjmu kterého by s ohledem na jeho skutečné schopnosti a možnosti (popř. i majetkové), dané mimo jiné jeho fyzickým stavem, nadáním, vzděláním, pracovními zkušenostmi a situací na trhu práce mohl dosahovat v době vyhlášení rozsudku.

IV. B.

17. V rozsudku Okresního soudu v Třebíči ze dne 23. 5. 2002, sp. zn. P 47/2001, soud vycházel z potenciálních příjmů nabízených různými zaměstnavateli, i když povinný byl nemajetný a byl dorovnáván sociální dávkou do životního minima. Vyšel přitom ze zjištění, že nabídky práce odpovídající vzdělání otce se v daném období a lokalitě pohybovaly kolem 6 – 8 000 Kč čisté měsíční mzdy a že otec byl opakovaně sankčně vyřazen z evidence uchazečů o zaměstnání. Tato zjištění hodnotil Krajský soud v Brně v potvrzujícím rozsudku ze dne 9. 10. 2002, sp. zn. 12 Co 706/2002, tak, že otec za svou sociální situaci odpovídá potud, že mařil součinnost s úřadem práce a zbavil se tak možnosti být zaměstnán a dosahovat vyššího příjmu z výdělečné činnosti. Obdobně v rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 11. 2012, sp. zn. 19 Co 386/2011, soud uzavřel, že i když je otec nezaměstnaný, bez nároku na podporu v nezaměstnanosti a má zdravotní omezení spočívající v invaliditě prvního stupně, je třeba vycházet z (konkrétního) potenciálního příjmu nabízeného úřadem práce pro osoby se zdravotním postižením na dvousměnný provoz při výdělku 8 000 Kč měsíčně, neboť otec je podle posudkových orgánů (byť omezeně) schopen vykonávat soustavnou výdělečnou činnost a z obsahu spisu „v delším časovém horizontu“ vyplývá, že otec nemá o pracovní zařazení zájem, o práci se zajímá pouze nárazově a spoléhá na sociální podporu. Obdobně soud postupoval např. v rozsudku Okresního soudu v Mělníku ze dne 26. 1. 2010, sp. zn. 42 P 509/98.

18. Rozsudkem Okresního soudu – Praha východ ze dne 2. 5. 2011, sp. zn. 30 P 437/2006, bylo otci sníženo výživné z částky 2 000 Kč na 1 200 Kč s účinností od data uznání otce invalidním v důsledku poklesu pracovní schopnosti o 45%, za situace kdy otec nepobíral žádné sociální dávky a nevznikl mu nárok na invalidní důchod pro nesplnění doby pojištění. Soud prvního stupně uzavřel, že otec mohl pobírat částečný invalidní důchod pro nesplnění doby pojištění (obdobně viz rozsudek Okresního soudu Praha-východ ze dne 29. 3. 2011, sp. zn. 30 P 312/2000, a rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2011, sp. zn. 30 Co 366/2011).

19. V rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 4. 1. 2012, sp. zn. 30 Co 339/2011, soud dospěl k závěru, že se otec bezplatným převodem spoluvlastnického podílu na nemovitosti v Chorvatsku na třetí osobu bezdůvodně vzdal majetkového prospěchu. Obdobný názor zaujal Městský soud v Brně v rozsudku ze dne 25. 1. 2001, sp. zn. 40 P 72/94. Převede-li povinný bezplatně nemovitost či podíl na ní bezplatně na třetí osobu, musí soud zkoumat všechny relevantní okolnosti, zejména mohl-li mít z nemovitosti povinný majetkový prospěch. Na splnění podmínek uvedených v ustanovení § 913 odst. 2 o. z. (§ 96 odst. 1 ZOR) by totiž nebylo možno usuzovat tehdy, zbavil-li by se povinný takovým převodem majetkové zátěže, neboť mu nemovitost přinášela větší výdaje než příjmy.

20. Taktéž Krajský soud v Praze v rozsudku ze dne 19. 6. 2008, sp. zn. 22 Co 145/2008, zohlednil, že otec dle daňového přiznání vykazuje účetní ztrátu, přihlédl k hodnotě dlouhodobého hmotného majetku v podnikání, k výši odpisů, ale zejména k tomu, že je vlastníkem nemovitosti, ve které umožnil bezplatné bydlení pěti lidem a vzdal se tak příjmu ve výši nejméně 10 000 Kč měsíčně.

21. Okresní soud Praha – východ rozsudkem ze dne 31. 10. 2011, sp. zn. 30 P 194/2006, zamítl návrh

otce na snížení výživného za situace, kdy otec pouze pobíral dávku v hmotné nouzi ve výši 2 020 Kč s odůvodněním, že i když má otec zdravotní omezení„ je vyučený zedník a mohl by pracovat, jestliže – jak vyplývá z lékařských zpráv – by celoživotně abstinoval“. Krajský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. 25 Co 560/2011, výživné snížil s odůvodněním, že otec se prokazatelně snažil práci sehnat prostřednictvím úřadu práce, byla mu zamítnuta žádost o rekvalifikaci, pobírá pouze příspěvek na živobytí a je nemajetný. Otcův zdravotní stav je dán objektivně a je třeba z něj vycházet bez ohledu na to, z jakého důvodu nastal.

IV. C.

22. Ve svém nálezu ze dne 6. 2. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1181/07, Ústavní soud uvedl, že zbavil-li se rodič svým úmyslným jednáním, pro které byla na něj uvalena vazba a pro něž byl následně odsouzen k trestu vězení, objektivní možnosti plnit svoji vyživovací povinnost vůči svému nezletilému dítěti (§ 85 a 96 zákona o rodině), nelze tuto skutečnost přičítat k tíži tohoto dítěte, jež podle čl. 32 odst. 4 Listiny má základní právo na rodičovskou výchovu a péči. Opačný výklad by vedl k extrémnímu důsledku, dle něhož by se rodič úmyslným trestným činem vůči nezletilému dítěti, příp. druhému z rodičů s následným uvalením vazby a uložením trestu vězení po pravomocném odsouzení vyživovací povinnosti vůči svému nezletilému dítěti „zbavil“, resp. „mohl zbavit“.

23. Jak vyplývá ze samotného nálezu Ústavního soudu, nesmí jít o skutečnost, že byl povinný rodič odsouzen k trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin k tíži dítěte. To však znamená také to, že soud výživné odsouzenému povinnému rodiči nestanoví tehdy, bylo-li by jeho stanovení v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, neboť i taková skutečnost by šla k tíži dítěte. Je-li povinný odsouzen k dlouhodobému trestu odnětí svobody, nedisponuje žádným majetkem, z nějž by bylo možné výživné hradit a zároveň není ve výkonu trestu odnětí svobody pracovně zařazen a tuto skutečnost nemůže ovlivnit a byla-li by za takové situace povinnému uložena povinnost hradit výživné, přestože by bylo zcela zjevné, že výživné nebude možné vymoci, byl by takový postup v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, jelikož stanovení povinnosti hradit výživné povinnému rodiči, které by však reálně dítěti nebylo vyplaceno, může být překážkou zajištění potřebných prostředků jiným způsobem. Jakkoliv tedy lze spáchání trestného činu s následkem odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody kvalifikovat jako zbavení se příjmu bez vážného důvodu ve smyslu ustanovení § 913 odst. 2 o. z., v takovém případě, kdy nelze reálně očekávat vymožení výživného s ohledem na situaci povinného, by stanovení výživného tomuto povinnému bylo v rozporu s principem nejlepšího zájmu dítěte, který je podle článku 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí.

IV. D.

24. Rozhodovací praxe se rozchází i při posuzování adekvátnosti nabídky zaměstnání, kde by povinný mohl dosahovat příjmu odpovídající jeho schopnostem a možnostem. Již v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. 9. 1968, sp. zn. 1 Cz 27/68, bylo vyloženo, že pro určení výše výživného k nezletilému dítěti jsou rozhodné reálné výdělečné schopnosti a možnosti každého z rodičů, jež jsou dány nejen jejich subjektivními vlastnostmi (fyzickou zdatností, vzděláním, pracovní zkušeností apod.), ale i okolnostmi objektivního rázu, zejména existencí pracovních příležitostí přiměřených uvažovaným vlastnostem rodičů. Ústavní soud v nálezu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 1846/09, uveřejněného pod č. 244/55 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, zaujal názor, že pouhý aktuální výčet všech potenciálních míst evidovaných příslušným úřadem práce, sám o sobě ještě nezaručuje, že by stěžovatel byl některým ze zaměstnavatelů skutečně zaměstnán a byl by mu poskytnut vyšší výdělek. Z uvedeného je zřejmé, že za potenciální příjem je možné považovat jen takový příjem, který odpovídá jak schopnostem a možnostem povinného, tak zejména reálné nabídce na trhu práce, která je schopnostem a možnostem povinného adekvátní.

25. Správně Krajský soud v Praze v rozsudku ze dne 10. 5. 2012, sp. zn. 19 Co 169/2012, dovodil, že u otce se středoškolským vzděláním nelze bez dalšího uzavřít, že je schopen poskytovat jakékoliv softwarové služby či služby programátora a dosahovat příjmů, kterých dosahují podnikatelé v uvedeném oboru dle statistických údajů MPSV v obvodu hlavního města Prahy. Za situace, kdy otec veškeré své příjmy z podnikatelské činnosti řádně doložil, pokles svých dosavadních příjmů zcela logicky odůvodnil a evidentně vyvíjí snahu o zvýšení příjmů, nelze vycházet z vyššího příjmu, kterého dosahoval v roce 2003.

26. V rozsudku Okresního soudu v Nymburku ze dne 2. 5. 1995, sp. zn. P 81/95, následně potvrzeném rozsudkem Krajského soudu v Praze, ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. 20 Co 582/95, soudy nesprávně vycházely z vyššího příjmu, kterého otec dosahoval u posledního zaměstnavatele, kde pracovní poměr ukončil dohodou, neboť chtěl soukromě podnikat. Při opětovném rozhodování vycházel soud prvního stupně z toho, že dle vlastního telefonického sdělení otec pracuje jako řidič ve společnosti, kde dříve podnikal, přičemž (aniž by zjistil jeho skutečný příjem) vycházel z nabídky volných pracovních míst pro řidiče na internetovém portálu MPSV, kde se mzdy pohybují od 11 000 Kč do 25 000 Kč a kdy soudu „je z úřední činnosti známo, že v profesi řidičů jsou významnou složkou odměny za práci tzv. diety a kdy se výdělky řidičů nákladních automobilů s připočtením diet pohybují kolem 20 000 měsíčně“.

27. V svém rozsudku ze dne 12. 5. 2004, sp. zn. Nc 272/2003, Okresní soud v Nymburku nesprávně vyšel z „obecně známé skutečnosti, že vietnamští obchodníci provozující stánkový prodej velice dobře prosperují s ohledem na to, že nabízejí zboží cenově dostupné nejširším vrstvám obyvatelstva“ a proto soud vycházel z příjmu 7 000 Kč až 8 000 Kč, kterých mohl otec dosahovat, nebýt odsouzení pro úmyslný trestný čin (porušování autorského práva a práv souvisejících s autorským právem a práv k databázi), což vedlo k tomu, že se otec vzdal bez důležitého důvodu vyšších příjmů (z prodeje pirátských kopií).

28. V rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 24. 1. 2011, sp. zn. 32 Co 447/2010, nesprávně odvolací soud nevyložil důvody, proč přihlížel k potenciálnímu příjmu otce, kterého by jako obchodního zástupce mohl dosahovat, zvláště když k potencialitě příjmu nepřihlížel ani soud prvního stupně, vycházející ze zjištěných faktických příjmů otce.

29. Okresní soud Praha – východ v rozsudku ze dne 20. 7. 2007, sp. zn. 30 P 117/2003, nesprávně vycházel z potenciálního příjmu nabízeného MPSV pro otcovu profesi, aniž by uvedl, o jakou profesi se jedná a jaké jsou důvody, pro které otec nepracuje a nepobírá ani žádné dávky státní sociální podpory. Krajský soud v Praze jako soud odvolací v rozsudku ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. 20 Co 383/2008, vycházel z nabídky volných pracovních míst pro nekvalifikované pracovníky na úseku stavebnictví (opět bez zjištění otcova dosaženého vzdělání), ačkoliv na rozdíl od soudu prvního stupně měl za prokázané, že otec se bez vážného důvodu vzdal vhodnějšího zaměstnání pokrývače, kde dosahoval příjmu 9 200 Kč čistého měsíčně oproti otcem tvrzenému příjmu z příležitostných prací ve výši 4 500 Kč.

IV. E.

30. Potenciální příjem je uvažován jako příjem, kterého by povinný rodič při řádném plnění vyživovací povinnosti, objektivně vzato, mohl dosahovat. Nepředstavuje však východisko pro další příjmy, které by z něj bylo možné hypoteticky dovozovat. Krajský soud v Brně jako soud odvolací v rozsudku ze dne 17. 9. 2006, sp. zn. 12 Co 283/2004, vycházel z potenciálního příjmu otce v období jeho evidence u úřadu práce do okamžiku utrpěné autonehody ve výši 19 000 Kč. Dále se zabýval tím, v jaké výši by otec pobíral nemocenské dávky poté, co utrpěl autonehodu, jestliže by právě takového potenciálního příjmu před autonehodou dosahoval. Podle právní úpravy v rozhodném období by z tohoto příjmu dosáhl otec denních nemocenských dávek po dobu prvních tří dnů

pracovní neschopnosti ve výši 316 Kč, po dobu zbývající 150 dnů roku 2003 by pak jeho nemocenské dávky činily 423 Kč denně, v souhrnu tak za období od 1. 8. 2003 do 31. 12. 2003 mohl otec dosáhnout na nemocenských dávkách příjmu 64 398 Kč, což činí v průměru 12 880 Kč měsíčně. Uvedený názor obecně přehlíží, že podmínky nároku na dávky a jejich výplatu upravuje samostatný zákon (zákon č. 187/2006 Sb. o nemocenském pojištění, účinný od 1. 1. 2009), který podmínky pro vznik nároku na nemocenské dávky upravuje neodvisle od rozhodnutí soudu v řízení o výživném.

IV. F.

31. Za správný nelze považovat postup, kdy soudy mechanicky dovozují důvody pro aplikaci ustanovení § 913 odst. 2 (§ 96 odst. 1 zákona o rodině), jestliže povinný rodič rozvázal pracovní poměr dohodou, aniž by bylo vyjasněno, z jakého důvodu se tak stalo.

32. Na rozdíl od právní úpravy účinné do 31. 12. 2011, podle níž „v dohodě musí být uvedeny důvody rozvázání pracovního poměru, požaduje-li to zaměstnanec“, se v nyní platném § 49 o důvodech rozvázání pracovního poměru nehovoří. Důvody, pro které byl rozvázán pracovní poměr, proto tvoří součást dohody, jen jestliže se na tom shodly obě její strany, tedy jestliže se zaměstnavatel se zaměstnancem dohodli jednak na tom, že důvody rozvázání pracovního poměru budou v dohodě obsaženy, jednak na tom, o jaké důvody se jedná. Nemá-li žádná nebo aspoň jedna ze stran dohody zájem, aby v dohodě bylo uvedeno, proč došlo k rozvázání pracovního poměru, důvody rozvázání pracovního poměru se v dohodě neuvedou. I když údaj o důvodu rozvázání pracovního poměru může být v dohodě obsažen, jen jestliže se na něm shodnou obě strany dohody, je třeba mít na zřeteli, že důvod rozvázání pracovního poměru je dán tím, proč se strany shodly na skončení svého pracovního poměru, a že tedy ujednání o důvodu rozvázání je pouhým promítnutím této skutečnosti, vyjadřující pohnutku k rozvázání pracovního poměru dohodou, do obsahu dohody. Údaj o důvodech rozvázání pracovního poměru proto není náležitostí (částí) dohody o rozvázání pracovního poměru, ale jen vyjádřením její pohnutky (motivu), shodly-li se strany, že v ní má být obsažena (srov. Bělina, M., Drápal, L. a kol. Zákoník práce. Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2015, 294 s.).

33. Nebude-li v řízení o výživném, ovládaném vyšetřovací zásadou, zjištěn důvod (pohnutka), pro který došlo k rozvázání pracovního poměru dohodou – kladné zjištění může plynout ze samotné dohody, případně z rozhodnutí soudu, jestliže probíhalo řízení o určení neplatnosti rozvázání pracovního poměru dohodou, případně jestliže tak nesdělí k dotazu soudu sám zaměstnavatel nebo povinný rodič a takové tvrzení je v souladu s ostatními v řízení provedenými důkazy – nelze bez dalšího dovodit, že povinný rodič se bez vážného důvodu vzdal výhodnějšího zaměstnání.

34. V rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 19. 7. 2010, sp. zn. 32 Co 248/2010, soud zohlednil, že se otec vzdal výhodnějšího zaměstnání, ukončil-li pracovní poměr u zaměstnavatele dohodou (dle tvrzení otce pro zranění, očekávanou operaci s nejistou prognózou léčení, pročež zaměstnavatel neměl zájem na změně pracovního poměru na dobu neurčitou, popř. na jiné pozici) a neměl přitom již zajištěn příjem ze „závislé, či jiné činnosti na dobu neurčitou“ a nebyl ani schopen vysvětlit, jak spotřeboval poskytnuté odstupné. Uvedený závěr nelze považovat za správný, jestliže rozhodujícím důvodem pro rozvázání pracovního poměru měl být zdravotní stav povinného rodiče.

35. Pouze na základě skutečnosti, že povinný ukončil pracovní poměr dohodou, aniž by soud dostatečně zkoumal také další relevantní skutečnosti, bylo nesprávně uzavřeno, že se povinný vzdal výhodnějšího zaměstnání bez vážného důvodu i v rozsudku Okresního soudu Praha – východ ze dne 29. 6. 2012, sp. zn. 30 P 333/2009, rozsudku Okresního soudu v Kroměříži ze dne 19. 8. 2010, sp. zn. 15 P 230/2006 (bez uvedení konkrétního důvodu rozvázání pracovního poměru), rozsudku Okresního soudu ve Žďáře nad Sázavou, sp. zn. P 34/2001, a též rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 21. 3. 2001, sp. zn. 26 Co 361/2001.

36. V rozsudku Okresního soudu v Hradci Králové ze dne 2. 4. 2012, sp. zn. P 378/2011, soud správně uzavřel, že otec se vzdal výhodnějšího zaměstnání, jestliže pracovní poměr byl ukončen dohodou, pokud soud zjistil, že rozvázání pracovního poměru inicioval zaměstnavatel z důvodu výhrad k plnění pracovněprávních povinností otce. Okresní soud v Nymburku v rozsudku ze dne 11 P 51/2006, sp. zn. 11 P 51/2006, vycházel z potenciálního příjmu, kterého by otec vietnamské národnosti mohl dosahovat jako prodavač, neboť tvrzení, že otec pracuje za ubytování a stravu od svých krajanů, bylo v rozporu se zprávou Policie ČR, neboť v době, kdy otec žádal o udělení trvalého pobytu na území ČR, doložil, že na účtu u peněžního ústavu má částku 180 000 Kč.

IV. G.

37. Ve věcech s cizím prvkem nečiní problém posouzení jurisdikčních pravidel ani posouzení rozhodného práva. Z rozsudku Okresního soudu v Břeclavi ze dne 26. 4. 2012, sp. zn. P 107/2011, plyne, že soud správně aplikoval Haagský protokol o výživném ze dne 23. 11. 2007 dle článku 15 nařízení o výživném. Soudy však různě posuzují potenciální příjmy, u osob povinných k placení výživného s bydlištěm v zahraničí. Některé soudy skutečnost, že se jedná o povinného s bydlištěm v zahraničí, nezohledňují a vycházejí ze stejných údajů jako u osob s bydlištěm na území ČR, jiné dovozují potenciální příjem s ohledem na stav trhu práce v zemi, kde povinný rodič bydlí, či má obvyklý pobyt. Zprvu uvedený názor je třeba odmítnout proto, že je pouhou konstrukcí nemající oporu v zjištěném skutkovém stavu, neboť povinný rodič s bydlištěm mimo území se o volná pracovní místa v ČR zpravidla nezajímá. Za potenciální příjem povinného rodiče žijícího v zahraničí, je třeba považovat příjem, kterého by mohl dosahovat s ohledem na jeho schopnosti a možnosti a stav na trhu práce v zemi, kde má bydliště, případně obvyklý pobyt. I když řízení o výživném pro nezletilé děti je ovládáno zásadou vyšetřovací, je v zájmu druhého z rodičů i samotného nezletilého zastoupeného opatrovníkem, aby soudu poskytli informace umožňující základní posouzení schopností a možností povinného rodiče (věk, vzdělání, dosavadní pracovní zkušenosti, bydliště apod.). Při zjišťování příjmů v rámci EU soudy využívají postup podle nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 ze dne 28. 5. 2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech; mohou rovněž vzít za skutková zjištění i údaje o příjmech v jednotlivých profesích (adekvátních schopnostem a možnostem povinného) uveřejňovaných statistickým úřadem Evropské Unie (EUROSTAT), případně jiných databází (zahraničních úřadů práce), případně prostřednictvím Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a Ministerstva spravedlnosti.

38. Již v rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. 12. 1998, sp. zn. 18 Co 345/98, uveřejněném v časopise Právní rozhledy 2/2000 s. 78, bylo vysloveno, že žije-li oprávněné dítě trvale na území České republiky, je nutno jeho odůvodněné potřeby oceňovat s ohledem na ekonomické poměry v České republice, výživné stanovené rodiči, který žije a pracuje v jiné zemi, je třeba stanovit i se zvážením ekonomických podmínek v takové zemi. Při stanovení měny, ve které má být vyživovací povinnost splněna, je rozhodující zájem oprávněného dítěte.

39. V rozsudku Okresního soudu ve Znojmě ze dne 6. 12. 2010, sp. zn. P 242/97, a v rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. 20 Co 60/2011, soudy nesprávně vycházely z potenciálního příjmu otce (občana SR) – podnikatele účtujícího náklady paušální částkou „který je vyučen a schopen pracovního zařazení v rámci určité dělnické profese“, aniž by ozřejmily, jakých potenciálních příjmů a zejména v jaké jurisdikci by mohl dosahovat, když pro potenciální příjmy, ať již v ČR nebo SR, nebyly zjištěny žádné podklady. Obdobně v rozsudku Okresního soudu Brna – venkov ze dne 8. 12. 2005, sp. zn. Nc 161/2004, soud otci, neznámého pobytu ve Velké Británii vyměřil výživné z potenciálního příjmu zjištěného na úřadu práce (ČR) pro nekvalifikované uchazeče. V rozsudku Městského soudu v Brně ze dne 14. 9. 2005, sp. zn. 22 P 458/96, a rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 26. 9. 2006, sp. zn. 20 Co 112/2006, soudy nesprávně vycházely z potenciálního příjmu otce, kterého by s ohledem na své vzdělání mohl dosahovat v České republice, když otec žil dlouhodobě v USA a výši jeho příjmu se nepodařilo zjistit. Obdobně v rozsudku Okresního soudu v

Třebíči ze dne 11. 2. 2011, sp. zn. 10 P 141/2005, a v rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 28. 6. 2011, sp. zn. 20 Co 296/2011, soudy u otce žijícího na Slovensku zvýšily výživné, když uzavřely, že jeho pracovní potenciál je vysoký a může si hledat zaměstnání (ať ve svém oboru či mimo svoji kvalifikaci) kdekoliv na Slovensku. Neuvedly přitom, z jakého potenciálního příjmu vycházel.

40. Naproti tomu správně postupoval Krajský soud v Brně v rozsudku ze dne 17. 4. 2012, sp. zn. 20 Co 157/2012, a v rozsudku ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. 20 Co 587/2012, jestliže potenciální příjem otec cizince zohledňoval s přihlédnutím k příjmům, jakých by podle dostupných údajů mohl dosahovat v místě svého bydliště (slovenský platový monitor, www.naseplaty.sk).

V.

U povinných k plnění vyživovací povinnosti, kteří mají příjem z jiné než závislé činnosti, soudy nehodnotí pouze evidenční údaje o hospodaření, ale jejich celkovou životní úroveň, na které děti mají právo se podílet (§ 915 odst. 1 o. z.).

41. Při posuzování vyživovací povinnosti rodičů, kteří mají příjem z jiné než závislé činnosti rozhodovací praxe vychází především z daňového přiznání povinného, peněžního deníku, předložení faktur a účetních dokladů k posouzení druhu jednotlivých výdajů a toho, zda se jedná o náklady nutné pro dosažení a udržení příjmu, či k výši odměn vyplácených podnikateli pro osobní potřebu. Tak Okresní soud v Nymburku v rozsudku ze dne 2. 5. 1995, sp. zn. P 81/95, vedle zprávy finančního úřadu o základu daně a daňového přiznání o výši zaplacené daně vycházel z peněžního deníku, kde výdaje na pořízení vozidel formou leasingových splátek, počítače a lednice považoval za příjmy zohlednitelné při úvaze o výši výživného, neboť představují investice do hmotného majetku otce. Podobně Okresní soud v Jičíně v rozsudku ze dne 20. 9. 2011, sp. zn. 30 P 44/2010, při zjišťování příjmů otce vycházel ze zprávy finančního úřadu o základu daně, příjmech a výdajích a případném daňovém přeplatku, z přehledu o příjmech OSVČ o výši částky odváděné na veřejné zdravotní pojištění a důchodové pojištění, z peněžního deníku o příjmech a výdajích a jejich skladbě, z výpisu z účtu otce a z lékařských zpráv o zdravotních omezeních otce.

42. V řadě případů však posouzení shora uvedených kritérií nepostačuje k přesvědčivému odůvodnění závěru o skutečné výši příjmu povinného rodiče. Jde především o případy, kdy jednotlivé tvrzené výdaje, pro něž je možné snížit základ daně z příjmů, nebrání zohlednění protiplnění, které se za ně povinnému dostává, v úvaze o celkové životní úrovni povinného rodiče.

43. Krajský soud v Brně v rozsudku ze dne 3. 7. 2013, sp. zn. 26 Co 214/2011, správně uzavřel, že nikoliv každý výdaj rodiče, který zákon o dani z příjmu uznává jako výdaj vynaložený na dosažení, zajištění a udržení příjmů a který umožňuje takovému rodiči snížit si o něj základ daně, je pro rodiče z hlediska jeho podnikání nezbytný do té míry, že by po něm nebylo možno důvodně požadovat, aby z něj přednostně plnil svou vyživovací povinnost. Obdobně Krajský soud v Hradci Králové v rozsudku ze dne 25 Co 461/2011, sp. zn. 25 Co 461/2011, správně uzavřel, že pro určení výživného je podstatný skutečný příjem rodiče, který může být jiný než hospodářský výsledek vykázaný podnikatelem podle účetních a daňových předpisů. Uplatnění výdajů tzv. daňovým paušálem nemusí odpovídat skutečným příjmům podnikatele a nemůže proto být základem pro posouzení rozsahu vyživovací povinnosti povinného.

44. Správně Krajský soud v Brně – pobočka v Jihlavě v rozsudku ze dne 3. 9. 2009, sp. zn. 54 Co 114/2009, uzavřel, že jestliže částky čerpané povinným pro osobní spotřebu přesáhly základ daně z podnikání, pak daňové přiznání otce nevypovídá dostatečně o tom, jaký byl objem prostředků, které měl povinný k uspokojování svých potřeb k dispozici (ústavní stížnost proti tomuto rozsudku byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 12. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 2868/09). Přesahují-li navíc povinným tvrzené výdaje (splátky úvěru na pořízení či rekonstrukci domu, na úhradu za odběr

elektrické energie a plynu v jím obývaném domě, na běžnou spotřebu za měsíc, na výživné pro jiné oprávněné) výši příjmů z podnikání, lze mít za to, že ve skutečnosti dosahuje vyšších příjmů, než jaké uvedl. Již samotná výše částek čerpaných pro osobní spotřebu (vyšší než jaká by činila podle ustanovení § 85a zákona o rodině) postačovala k závěru o zvýšení výživného, odvolací soud proto nevycházel z fikce stanovené v § 85a zákona o rodině.

45. Obdobně Krajský soud v Praze v rozsudku ze dne 17. 3. 2009, sp. zn. 22 Co 32/2009, na základě daňového přiznání, peněžního deníku, srovnání výdajů a příjmů, které otec vykazoval pro svoji spotřebu, dospěl k závěru, že evidované údaje o osobní spotřebě jsou zkreslené a neúplné; vycházel proto z částky 30 000 Kč, kterou má otec měsíčně na krytí všech svých finančních závazků).

46. Krajský soud v Hradci Králové v rozsudku ze dne 1. 2. 2012, sp. zn. 25 Co 527/2011, správně uzavřel, že vyživovací povinnost je přednostní, nelze před ní upřednostnit jiné výdaje povinného a je proto třeba přihlížet nejen k faktickým výdělkům povinného, ale k celkové hodnotě jeho movitého i nemovitého majetku, jakož i životní úrovni (srov. nález Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2007, sp. zn. I. ÚS 527/06, uveřejněný pod č. 43/44 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu).